

RESTAURAREA UNEI CĂRȚI DIN SECOLUL AL XVIII-LEA PRIN PRINCIPIUL MINIMEI INTERVENȚII

Cărțile vechi se află, în marea lor majoritate, într-o stare avansată de deteriorare. Cauza o constituie atât îmbătrânirea naturală a materialelor componente, cât și condițiile improprii de păstrare și/sau manipularea necorespunzătoare a volumelor. Colecțiile vechi sunt afectate și de factorii microclimatici care, la rândul lor, favorizează declanșarea atacurilor biologice și chimice.

Restaurarea cărților vechi înseamnă nu numai posibilitatea specialistului de a reda o stare stabilă de sănătate obiectului în sine, ci și capacitatea sa de a alege, dintre diferitele metode de lucru, pe aceea care este cea mai în măsură să redea bunului respectiv semnificația de odinioară. Acest lucru trebuie să se întâmple fără a afecta integritatea piesei, păstrând în același timp nealterat mesajul trecerii ei prin timp și istorie. Este vorba despre principiul de restaurare cunoscut ca „*Primum non nocere*”.

Restauratorul, deși trebuie să pornească de la un diagnostic prestabilit, cunoscând cauzele, efectele și agenții care deteriorează cărțile, nu trebuie să considere ca țel final al activității sale îndepărtarea unor deteriorări devenite perceptibile, ci recunoașterea preventivă a pagubelor latente, așadar înlăturarea cauzelor și agenților de degradare care pot fi activați de o oarecare împrejurare. Îngrijirea terapeutică interacționează, așadar, cu cea preventivă. De aici decurge implicit și principiul intervenției minime, aceasta constituind de fapt esența restaurării moderne.

Volumul care a făcut obiectul intervenției noastre este o tipăritură din secolul al XVIII-lea, cu titlul *NOVA PHARMACOPEORUM TAXA*, care provine din fondul de carte al Colecției de Istorie a Farmaciei din cadrul Muzeului Național de Istorie al Transilvaniei, Cluj-Napoca. Cartea a fost tipărită la Viena în anul 1771, avându-l ca autor pe Johann Thomas. Textul este imprimat cu caractere latine și germane, pe o hârtie manuală, din fibre de in și cânepă, înleiată cu gelatină. Prezintă linii de apă verticale marcate cu filigrane. Din observațiile micro și macroscopice efectuate, suprafața hârtiei nu prezintă nebulozitate pe liniile de apă, iar difuzia apei este izotropă.

Corpul cărții este alcătuit din 42 file. Oglinda textului este de 26 x 15 cm. Textul apare pe o singură coloană până la fila 5, după care apare pe două coloane, având un număr de 50 rânduri. Straturile de pe suprafața hârtiei sunt: cerneală de tipar neagră și cerneală ferogalică, utilizată la executarea de însemnări manuscrise la filele 29, 30 și 35.

Starea de conservare. În momentul introducerii cărții în laborator, au fost identificate următoarele tipuri de degradări:

Degradări fizico-mecanice: pierderea completă a învelitorilor și a copertilor din piele sau lemn; pierderea forțăturilor simple și duble; pierderea capitalbandului; pierderea unor foi din corpul cărții; îndoiri, răsuciri, fisuri, pățări ale filelor ca urmare a manipulării necorespunzătoare; depozite de murdărie în colțurile inferioare drepte; pierderea parțială de material suport din unele file (fig.1.a).

Degradări fizico-chimice: halouri, datorate migrării apei împreună cu impuritățile prezente; pete și depozite de ceară; îmbătrânirea hârtiei, ca urmare a acțiunii luminii și a acidității; aciditate ușor crescută a hârtiei suport, în zonele în care este prezent atac microbiologic.

Degradări biologice: depozite masive de spori pe întreg corpul cărții, cu preponderență la cotor, produse ca urmare a atacului fungic; găuri de zbor circulare cu diametru de 2-3 mm, canale alungite și ramificate prezente în întreg corpul cărții, ca urmare a trecerii insectelor xilofage de la o scoarță la alta.

Cauza degradării biologice o constituie condițiile de microclimat improprii de păstrare, cu temperatură și umiditate ridicate, fără ventilație. Atacul microbian a fost remarcat în momentul aducerii cărții în laborator, prin existența depozitelor de spori, a petelor și a deteriorărilor specifice. Lipsa unui biolog specializat, pentru a efectua teste de viabilitate ale acestuia ne-a determinat să optăm pentru dezinfectia preventivă a întregului volum.

Intervenții. Dezinfectia s-a realizat în etuvă, cu paraformaldehidă în punct de sublimare. Deoarece corpul cărții s-a păstrat în condiții bune, cu cotorul bine înțeliat cu clei animal, am propus un tratament de restaurare pe volum nedesfăcut.

Pentru realizarea acestui tratament am executat următoarele operații: desprăfuirea mecanică a volumului cu o pensulă cu păr moale, în vederea îndepărtării depozitelor de praf și spori; îndepărtarea depozitelor de ceară cu ajutorul bisturiului prin încrestarea în „X” și desprinderea lui de pe suportul de hârtie, fără afectarea acestuia; curățirea mecanică a filelor, cu praf de gumă arabică; consolidarea fisurilor și a golurilor pe ambele fețe ale filelor, cu vâl japonez și soluție de carboximetilceluloză; consolidarea golurilor din hârtia suport, cu hârtie japoneză de dimensiune adecvată la hârtia suport de text prin metoda „la dublu” cu carboximetilceluloză; îndepărtarea surplusului de hârtie japoneză.

În fig. 1.b se poate observa aspectul cărții după restaurare.

Am optat pentru tratamentul descris anterior datorită faptului că tratamentul clasic, pe volum desfăcut, prezintă unele dezavantaje. Desfacerea volumului implică modificarea dimensiunilor cotorului, precum și străpungerea din nou a fasciculelor în zona falțului cu ața de coasere. Tranșa originală fiind dreaptă și marmorată, o nouă coasere ar fi dus la imposibilitatea rearanjării fasciculelor și deci, implicit, la modificarea dimensiunilor întregului volum. Momentul în care restauratorul pregătește o carte veche pentru intervenția de restaurare, prin descoaserea volumului, este unic. Se presupune că în întreaga viață viitoare a cărții acest moment nu se va mai repeta, aceasta dacă vor fi respectate principiile care țin de conservarea și cercetarea viitoare a volumului respectiv.

Tratamentul pe care l-am aplicat în restaurarea acestei cărți a fost ales și din considerente economice, fiind mai puțin costisitor și realizându-se într-un timp scurt. Cel mai important criteriu l-a reprezentat însă păstrarea și conservarea tuturor elementelor originale ale legăturii, principiul fundamental de etică a restaurării.

BIBLIOGRAFIE:

- Fausta și Piero Gallo. *Insecte și microorganisme, dăunători ai cărților*, în *Probleme de patologie a cărții. Culegere de material documentar*, București 1970 p. 219-260;
 M. Mihalcu, *Conservarea obiectelor de artă și a monumentelor istorice*, Ed. Științifică, 1970;
 Simonetta Villanti. *Factorii microclimatici și conservarea fondurilor de bibliotecă*, în *Probleme de patologie a cărții. Culegere de material documentar*, vol.31, București, 1995;
Norme de conservare a bunurilor care fac parte din patrimoniul cultural, Hotărârea de guvern 1546/18.12.2003 în *Monitorul oficial* 58/23.01.2004.

THE MINIMUM INTERVENTION PRINCIPLE IN
THE RESTORATION OF A BOOK FROM 18TH CENTURY

Abstract

The restoration of the book was required by the biological, physical-chemical and physical-mechanical degradation. Because the counterfoil was well glued the restoration was made on the bounded volume (without the detachments of the pages). Fig. 1.a. Photo before restoration; Fig. 1.b. Photo after restoration.